

T.C.

YARGITAY

HUKUK GENEL KURULU

ESAS NO : 2003/4-603

KARAR NO : 2003/594

K. TARİHİ : 22.10.2003

ÖZET: On yıllık zamanaşımı süresi zararın meydana geldiği; haksız fiilin bütün unsurlarıyla gerçekleşip hukuken bu niteliğe büründüğü tarihten itibaren işlemeye başlar. Görülmekte olan dava zararın varlığının ve zarar verenin kim olduğunun davacı tarafından öğrenildiği deprem tarihinin üzerinden bir yıllık süre geçmeden açılmıştır. Dolayısıyla, zamanaşımı gerçekleşmemiştir.

(818 s. K. m. 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 125, 126, 128, 189, 196, 207, 215, 363)

Dava: Taraflar arasındaki tazminat davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; Yalova Asliye Hukuk Mahkemesince davanın reddine dair verilen 13.11.2001 gün ve 2000/250-2001/1485 sayılı kararın incelenmesi davacı vekili tarafından istenilmesi üzerine,

Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 13.05.2002 gün ve 4491-5701 sayılı ilamı ile;

“...Davacı, 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen deprem nedeniyle binanın çökmesi sonucu zarara uğradığını, bu binanın davalılar tarafından yapıldığını, zararın oluşumuna davalıların hukuka aykırı eylemlerinin neden olduğunu belirterek tazminat isteminde bulunmuştur. Davalılar, süresi içinde zamanaşımı savunmasında bulunmakla birlikte, sorumluluklarının bulunmadığını da ileri sürmüşlerdir.

Mahkemece, deprem nedeniyle binanın yıkılması sonucu zararın meydana geldiği, ne var ki binanın yapılmasından bu yana on yıldan daha fazla bir sürenin geçtiği, böylece 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 125, 126 ve 363. maddeleri göz önünde tutulduğunda, on yıllık zamanaşımı süresinin geçtiği belirtilerek istemin zamanaşımına uğradığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir.

Kanıtlara göre, yıkılan bina ile ilgili olarak 1972 yılında inşaat ruhsatı verilmiştir. Ancak hangi tarihte tamamlanıp teslim edildiği konusunda kesin kanıtlar bulunmamaktadır. Buna karşın binanın yıkıldığı tarihten on yıldan daha fazla süreden önce tamamlandığı konusunda yanlar arasında uyuşmazlık da yoktur. Uyuşmazlık, zamanaşımının başlangıç tarihi ile ilgilidir. Diğer

bir anlatımla zamanaşımı, binanın tamamlanıp teslim edildiği tarihten mi, yoksa zararın meydana geldiği tarihten itibaren mi başlayacağı konusundadır.

Zaman aşımı, bir maddi hukuk kurumu değildir. Diğer bir anlatımla zamanaşımı, bir borcu doğuran, değiştiren ortadan kaldıran bir olgu olmayıp, salt doğmuş ve var olan bir hakkın istenmesini ortadan kaldıran bir savunma aracıdır. Bu bakımdan zamanaşımı alacağın varlığını değil, istenebilirliğini ortadan kaldırım. Bunun sonucu olarak da, yargılamayı yapan yargıç tarafından yürüttüğü görevinin bir gereği olarak kendiliğinden göz önünde tutulamaz. Borçlunun böyle bir olgunun var olduğunu, yasada öngörülen süre ve usul içinde ileri sürmesi zorunludur. Demek oluyor ki zamanaşımı, borcun doğumu ile ilgili olmayıp istenmesini, önleyen bir savunma olgusudur. Şu durumda zamanaşımı, savunması ileri sürülmedikçe, istemin konusu olan hakkın var olduğu ve kabulüne karar verilmesinde hukuksal ve yasal bir engel bulunmamaktadır.

İşte bundan dolayı, yasalarda öngörülen zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlayabilmesi için öncelikle talep konusu hakkın istenebilir bir konuma, duruma gelmesi gerekmektedir. Yasalarda hakkın istenebilir konumuna, diğer bir anlatımla yerine getirilmesinin gerektiği güne, ödeme günü denmektedir. Bir hak, var olsa bile, o hakkın istenmesi için gerekli koşullar gerçekleşmedikçe istenemez.

Davaya konu edilen olayda davacı, 1972 yılında yapılan ve 17.8.1999 tarihinde meydana gelen deprem sonucu yıkılan bina nedeniyle uğradığı zararını istemektedir.

Sorumluluk hukukunun genel kuralı gereğince, bir kimsenin haksız eylem nedeniyle sorumlu tutulabilmesi için, öncelikle hukuka aykırı bir eylemin bulunması, bir zararın meydana gelmesi, zararın meydana gelmesinde kusurun bulunması ve haksız eylemle zarar arasında da uygun illiyet bağının olması gerekir.

Davacı iddiasında, davalıların yönetmeliklere uygun yapı yapmadıklarını, meydana gelen depremin etkisiyle binanın yıkıldığını, yapı, hukuksal düzenlemelerde öngörülen kurallara uygun yapılsaydı hasarın, bunun sonucu olarak da zararın doğmayacağını, bu yüzden davalıların kusurlu olduklarını ileri sürmüştür. Bu durumda öncelikle, davalıların zararın meydana gelmesinde kusurları olup olmadığı konusu irdelenmelidir.

Zararla, hukuka aykırı eylem arasında, uygun illiyet bağının bulunup bulunmadığı koşulu gelince, dava konusu zararlandırıcı sonuç, depremin meydana gelmesi ile gerçekleşmiştir. Başka bir anlatımla zarar, davalıların yönetmeliklere aykırı davranmasının etkisi, ancak depremin meydana gelmesiyle oluşmuştur. Şu durumda burada tartışılması gereken konu, zararlandırıcı olan sonuca, yönetmeliklere uygun davranmamanın etkisi olup olmadığı üzerinde durmak gerekir. Bu bağlamda deprem olmasaydı, zararda meydana gelmez di biçimindeki olgu göz önünde tutulduğunda, sanki zararın salt depremin varlığının bir sonucu olduğu düşünülebilir. Ancak görünürdeki sonuç böyle ise de, iddia, davalıların binayı depreme dayanıklı durumda yapmamalarıdır. Eğer bina, yazılı bulunan yapı yönetmeliklerine ve teknik koşullara uygun yapılsaydı, buna karşın deprem nedeniyle yıkılsaydı, bu durumda, zararlar hukuka aykırı eylem arasındaki uygun illiyet bağı kesilmiş olacağından davalıların sorumluluklarına gidilmeyecekti. Hiç deprem olmasaydı, davalıların yıllarca önce işledikleri hukuka aykırı eyleminden dolayı, zararda olmadığı için eldeki davaya konu edilen biçimde bir ödense davası açılmayacaktı. Diğer bir anlatımla, davalıların hukuka aykırı eyleminin, ileride bir zarar doğuracağı varsayımı ile bu nitelik ve kapsamda sorumluluklarına gidilmeyecekti.

İstemini zamanaşımına uğrayıp uğramadığı sorununa gelince, B. K. nun İkinci Fasılının başlığı “Haksız muamelelerden doğan borçlar” adını taşımakta olup, BK’nun 41-60. maddelerini kapsamakta ve haksız eylemlerden doğan düzenlemeleri içermektedir.

Bu Fasılın içinde yer alan 60. madde ise, “Müruruzaman” başlığını taşımaktadır. Anılan bu madde de, haksız bir eylem sonucu meydana gelen zarar nedeniyle zarar görenin, zararı ve zarar vereni öğrendiği günden itibaren bir yıl ve her durumda, zararın meydana gelmesine neden olan eylemden itibaren de on yıl içinde istemde bulunmasını öngörmüştür. Devamında ise, haksız eylemin suç teşkil etmesi durumunda, bu sürelerin ceza kanununda öngörülen sürelerle bağlı olacağı hüküm altına alınmıştır. Yine aynı maddenin, “...zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren...” biçimindeki düzenlemede hukuka aykırı eylemin yanında zararında gerçekleşmesinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Diğer bir anlatımla, hukuka aykırı eylemin varlığına karşın, zarar gerçekleşmemişse, zamanaşımı süresinin başlaması söz konusu olmayacaktır. Somut olayda, hukuka aykırı eylem daha önce; zarar ise depremin meydana gelmesi ile gerçekleşmiştir.

Maddenin bu düzenleniş biçimi, somut olaya uygulandığında, şöyle bir sonuca varmak gerekir. Bir kimsenin, ödence isteminde bulunabilmesi için öncelikle bir zararın doğması ilk koşuldur. Çünkü davanın hukuki nedeni ödence olunca, öncelikle bunun var ve miktarının da belli veya belirlenebilir olması gerekir. Öte yandan ve en önemli koşul, bu zararın tazminat olarak istenebilir bir duruma gelmiş olmasıdır. Davaya konu edilen olayda olduğu gibi, davalının hukuka aykırı eylemi, yapının yapıldığı tarihte gerçekleşmiştir. Ancak o tarihte davacının eldeki davaya konu ettiği tür ve kapsamda bir zararı doğmamıştır. Bu tür bir zarar olmayınca, davacının eldeki gibi böyle bir dava açma olanağı da bulunamayacağı doğaldır. Zamanaşımı, harekete geçmemek, istemde bulunamamak durumunda bulunan kimsenin aleyhine işlemez.

Yapıyı yapan davalılar ile, yapıyı yaptıran iş sahibi arasında düzenlenen yapım sözleşmesinde, yıkılan binanın var olan durumuna göre yapılması öngörülmüşse, yapı sahibinin de sözleşmeye göre bir istemi olmayacaktır. İş sahibinden binayı o haliyle devir alanında bir istemi bulunmayacaktır. Çünkü böyle bir sorumluluk, sözleşmeden kaynaklanmaktadır. Bunun içindir ki, binadaki gizli ayıplar için öngörülen sürelerin, dava konusu olayda uygulama olanağı olamaz. Biri haksız eylem, diğeri sözleşmeden kaynaklanan sorumlulukla ilgilidir. Bundan dolayı da, yanlan ve hukuki sorumluluklarının nedenleri ayrı olan iki düzenlemeyi, aynı hukuki sonuca bağlamak düşünülemez.

Hukuki düzenleme ve eldeki bu olgulara göre, binanın yapımı, yönetmeliğe aykırı olsa bile, o tarihte zarar doğmadığından davacının anılan tarihte bir talep hakkı da olamayacaktır. Bir hakkın, bu bağlamda ödence isteminin doğmadığı bir tarihte, zamanaşımının başlatılması hakkın istenmesini ve elde edilmesini güçleştirir, hatta olanaksız kılar. Binanın yapım tarihinde, davalının hukuka aykırı olan eylemi gerçekleşmiştir. Ancak ortada henüz bir zarar bulunmamaktadır. Somut olayda olduğu gibi, her hukuka aykırı eylem, zararın oluşmasına neden olmayabilir. -Binanın yapımı sırasındaki hukuka aykırılık eylemi nedeniyle, depremin oluşumu sonucu zarar doğmuştur.

Davaya konu edilen olaydaki deprem, yani zarar doğurucu sonuç 17.8.1999 günü meydana gelmiş olup, eldeki işbu dava ise 16.2.2000 günü yani bir yıllık süre içinde açılmıştır. Bu süre 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu’nun 60. maddesinde öngörülen bir yıllık süreye uygun düşmektedir. Davanın açıldığı tarih itibarıyla daha uzun süreli olan ceza zamanaşımının uygulanıp uygulanmaması konusunun tartışılması eldeki bu dava için gerekli değildir.

Tüm bu olgular göz önünde tutulduğunda, istemin zamanaşımına uğradığı gerekçesi ile davanın reddedilmiş olması usule, yasaya ve dosyadaki somut olgulara uygun düşmemektedir. O halde mahkemece yapılacak iş, somut olayın özelliği oluş biçimi de gözetilerek davalıların kusurları araştırılarak varılacak sonuca göre karar vermektir. Bu yönün gözetilmemiş olması bozmayı gerektirmiştir...”

gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda, mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

HUKUK GENEL KURULU KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

Karar: Dava, davalı tarafından inşa edilen ve davacının bir bağımsız bölümde kat irtifakına sahip olduğu binanın depremden dolayı yıkılarak içindeki eşyalarla birlikte hasar görmesi nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemine ilişkindir.

Davacı vekili 16.02.2000 tarihli dava dilekçesinde; Müvekkilinin Yalova ili ... Sahil sitesinde daire sahibi olduğunu, bu daireyi eşyalarla döşeyerek yazlık olarak kullanmakta olduğunu, 17.08.1999 tarihinde meydana gelen Marmara depreminde müvekkiline ait bu dairenin yıkılarak eşyaları ile birlikte enkaz haline geldiğini, depremden sonra gerek resmi merciler gerekse adli mercilerce yapılan inceleme ve tespitlerde binanın proje ve yönetmeliklere uygun yapılmadığı, eksik ve yetersiz malzeme kullanıldığı, binanın bu nedenle yıkıldığının ortaya çıktığını, davalıların bu zamana kadar müvekkilinin zararını karşılama konusunda bir çaba göstermediklerini müvekkilinin mağduriyetinin giderilmesi için bu davayı açtıklarını, bina zararı olarak 15.000.000.000 TL ve eşya zararı olarak 10.000.000.000 TL olmak üzere toplam 25.000.000.000 TL.nin 17.08.1999 tarihi itibarıyla işleyecek yasal faiziyle birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesini istemiştir.

Davalılar vekili, süresi içerisinde verdiği 27.04.2000 günlü cevap dilekçesinde özetle, Miras şirketinin taraf ehliyeti olmadığını, bütün mirasçılara birlikte dava açılması gerektiğini, G.S.nin 1980 yılında vefat edip, mirasının taksim edildiğini, davada bu kişinin mirasçılarının ayrı ayrı gösterilmediğini, sadece G.S: mirasçıları denilmekle yetinildiğini, tebligatların da usulsüz olarak sadece. .. İnşaat şirket merkezine bırakıldığını, limitet şirketin ortağına husumet yöneltilmeyeceğini, bu kişiler yönünden davanın reddi gerektiğini, dava hakkının zamanaşımına uğradığını, taşınmaz satıcısı olma yönünden bakıldığında binanın 1971-1973 yılları arasında inşa edildiğini, iskan raporlarının bitimi müteakip alındığını, dairelerin de sahiplerine teslim edildiğini, en az 20 yıl olduğunu, 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 215. maddesinde belirlenen 5 yıllık sürenin çoktan geçip, BK. 196 ve 189/3 maddelerinin uygulanmasını gerektirir bir durumun da olmadığını, eser sözleşmesi yönünden de 5 ve 10 yıllık sürelerin de geçtiğini, ayıp ve ağır kusur söz konusu olmasa da nihayet buna ilişkin 10 yıllık sürenin de geçmiş bulunduğunu, dava ve talep haklarının zamanaşımına uğradığını, davacının zararı ispatı gerektiğini, binaların yıkılmasından müvekkillerinin sorumlu olmadığını, imar durumuna, temel tezkerelerine, inşaat ruhsatlarına uygun yapıldığını, inşaatla ilgili baştan sona tüm işlerin ehil eller yoluyla yapıldığını, iyi kalitede malzeme kullanıldığını, savcılık olay yeri zaptında teknik hatalar bulunduğunu, binanın yıkım nedeninin zemini 20 cm. yırtan deprem olduğunu, olay yeri keşif zaptının 1998 yılı yönetmeliğini esas aldığını, oysa binanın 1968 yılında geçerli olan yönetmeliklere uygun yapıldığını, binaların deprem nedeniyle yıkıldığını,

depremin mücbir sebep kavramı içinde olduğunu, davacı ile davalılar arasında borç doğurucu bir ilişki bulunmadığını, haksız fiilden, yasadan, sözleşmeden doğan bir sorumluluğun söz konusu olmadığını, hukukumuzda buna ilişkin bir yasal düzenleme bulunmadığını, aradan geçen zaman içinde binalarda ne tür değişiklikler yapıldığının da araştırılması gerektiğini, ihtiyati tedbir talebinin yersiz olduğunu, öncelikle davanın husumetten reddini, olmadığı takdirde zamanaşımı definin nazara alınmasını, davanın esastan reddini savunmuştur.

Yerel mahkemece verilen; davacının davaya konu yıkılan dairesi için 06: 1 1.1975 tarihinde yapı kullanma ruhsatı alınmış olması karşısında yıkılan daire ve zarar gören eşyalar açısından 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 125, 126/4 ve 36312.maddeleri göz önünde tutulduğunda on yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu, gerekçesiyle, davanın zamanaşımı nedeniyle reddine dair karar, Özel Dairece yukarıdaki gerekçeyle bozulmuştur.

Yerel mahkemenin önceki kararı ile, bozma ve direnme kararlarının gerekçeleri itibariyle, Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık, somut olayda zamanaşımı süresinin binanın tamamlandığı tarihten mi, yoksa, depremin meydana geldiği tarihten itibaren mi başlayacağı; dolayısıyla, görülmekte olan davanın zamanaşımı süresi içerisinde açılmış olup, olmadığı noktasında toplanmaktadır.

Davanın, haksız fiilden kaynaklandığı ileri sürülen zararın tazmini iste mine ilişkin bulunduğu çekişmesizdir. Davalının işlediği ileri sürülen haksız fiil, yapım hataları taşıyan bir bina inşa etmek ve deprem bölgesinde yapılacak yapılara ilişkin proje ve uygulama kurallarına uymamaktır. Maddi olgu, davanın hukuksal temeli ve istemin niteliği bu şekilde belirlendikten sonra, şimdi sıra, böyle bir davanın tabi bulunacağı zamanaşımı süresi ile bunun başlangıç tarihinin belirlenmesinde esas alınması gereken hukuksal düzenlemeler ile ilkelerin ortaya konulmasına gelmiştir.

Uyuşmazlığın üzerinde toplandığı yön itibariyle, öncelikle, haksız fiil ve zamanaşımı kavramları hakkında genel bir açıklama yapılmasında yarar görülmüştür. Haksız fiil, hukuka aykırı bir eylemle başkasına zarar verilmesidir. Haksız fiilden söz edilebilmesi için, şu dört unsurun birlikte bulunması zorunludur.

Öncelikle ortada hukuka aykırı bir fiil bulunmalıdır. İkinci unsur, fiili işleyen kusurudur. Üçüncü olarak, kusurlu şekilde işlenen ve hukuka aykırı olan bu fiil nedeniyle bir zarar doğmalıdır. Nihayet, doğan zarar ile, hukuka aykırı fiil arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Bu unsurların tümünün bir arada bulunmadığı, bir veya birkaç unsurun eksik olduğu durumlarda, haksız fiilin varlığından söz edilemez.

Zamanaşımı ise, en basit anlatımla, yasanın öngördüğü belli bir sürenin geçmesiyle, bir hakkın kazanılmasına veya bir borçtan kurtulmasına olanak veren bir hukuki müessesedir. Borçtan kurtulma olanağı tanıyan yönüyle, zamanaşımı, maddi hukuka ilişkin bir müessese değildir; borçluya borçtan kurtulmasını sağlayacak savunma vasıtalarını sunarsa da, gerçekte bizatihi kendisi borcu ortadan kaldırmaz; sadece, alacağın istenebilmesi hakkını zaman itibariyle sınırlar. Borç varlığını sürdürdüğü halde, borçlu, zamanaşımı müessesesine dayanarak, artık o borcun kendisinden istenilemeyeceğini savunabilir; yargılama usulüne ilişkin kurallar kendisine böyle bir def'ide (zamanaşımı def'inde) bulunma olanağı tanır. Zamanaşımına uğrayan borç, eksik bir borçtur. Zamanaşımı müessesesinin bu yapısının (borcu değil, sadece onun alacaklıca talep edilmesi olanağını ortadan kaldırmasının ve sadece borçlu tarafından ileri

sürülebilecek bir olgu olmasının) doğal sonucu olarak, borçlu tarafından yasal süre içerisinde böyle bir def’ide bulunulmadığı takdirde, hâkim tarafından kendiliğinden gözetilemez.

Zamanaşımı süresinin başlangıcına gelince:

Kural olarak, zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması için, alacaklının talepte bulunma hakkının varlığını veya bunun muacceliyet kazandığını öğrenmesi şart değildir. Örneğin, 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu’nun 207. maddesine göre, menkul satımında satıcının ayıba karşı tekeffül borcundan kaynaklanan davalarda zamanaşımı süresi, ayıp sonradan ortaya çıksa bile, malın tesliminden itibaren başlar. Aynı Kanununun 215. maddesi de taşınmaz satımı yönünden benzer bir düzenleme getirmiştir. Dolayısıyla, bu gibi hallerde, zamanaşımı süresi, alacaklının talep hakkının varlığını öğrenmesinden önce de başlayabilir.

Buna karşılık Kanun; haksız fiil, haksız iktisap gibi durumlarda, anılan kurala önemli istisnalar getirmiş ve zamanaşımı süresinin başlamasını subjektif bir unsura; alacaklının belirli olguları öğrenmiş bulunması koşuluna bağlamıştır (Türk ve İsviçre Borçlar Hukukunda zamanaşımının başlangıcı yönünden geniş bir açıklama için, Bkz: Andreas Von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, Çeviren: Cevat Edege, C: 1-2, Olgaç Matbaası, Ankara 1983, sayfa: 697).

Belirtildiği gibi, yasanın, zamanaşımı süresinin başlaması için alacaklının belli olguları öğrenmiş olması koşulunu aradığı hallerden biri, haksız fiilden kaynaklanan tazminat borcudur. Buna ilişkin bir ve on yıllık zamanaşımı sürelerini öngören 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu’nun 60. maddesinde, bir yıllık zamanaşımı süresinin, zarar görenin, zararın varlığını ve zarar vereni öğrendiği tarihten itibaren başlayacağı açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla, haksız fiilden kaynaklanan tazminat davasında, alacaklı zararın varlığını ve zarar vereni bilmediği sürece, zamanaşımı süresi başlamayacaktır.

Somut olay yönünden önem taşıyan yön, alacaklının zararın varlığını öğrenmesi koşuludur.

Açıktır ki, zararın varlığını öğrenme koşulu, öncelikle zararın gerçekleşmiş olmasını gerektirir: Henüz gerçekleşmemiş bir zararın, herkes gibi, o zararın tazminini isteyebilecek olan alacaklı (zarar gören) tarafından da öğrenilmesi mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, hukuka aykırı fiil işlenmesine rağmen, onun doğuracağı zarar henüz ortaya çıkmamış; zararın ortaya çıkması için, fiil tarihinden sonra birtakım etkenlerin gerçekleşmesi veya belli bir zamanın geçmesi gerekiyor ise, doğal olarak zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması da mümkün olmayacaktır. .

Her ne kadar, 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu’nun 60. maddesinde, “...Dava ... her halde zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren on sene mürurundan sonra istima olunamaz.” hükmü yer almakta ve böylece, ilk bakışta fiil tarihinden itibaren, on yıl geçtikten sonra zamanaşımının mutlak surette gerçekleşeceği gibi bir anlam çıkmakta ise de, gerçekte böyle bir sonuca varılmasına olanak yoktur. Öncelikle, anılan hükümde yer alan “zararı müstelzim” ifadesindeki müstelzim sözcüğünün “gereken, gerekli, gerektiren” şeklindeki sözlük anlamından farklı olarak “neden olan” şeklinde; “zararı müstelzim” sözlerinin de “zararı doğuran, zarara neden olan” şeklinde anlaşılması gerektiğine işaret edilmelidir. Böylece, “zararı müstelzim” ifadesi, “zararı gerektiren” şeklinde değil, “zararı doğuran” şeklinde anlaşılmalıdır. Buna bağlı olarak 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu’nun 60. maddesindeki “...Her halde zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren on sene mürurundan sonra...” söz dizini, “Her halde zararı doğuran haksız fiilin işlenmesinden itibaren on sene geçtikten sonra” şeklinde anlaşılmalıdır. Bu takdirde ise, söz konusu hükme özellikle “zararı doğuran” sözlerine gereken vurgu yapılarak anlam

yüklendiğinde, Kanun'un on yıllık sürenin başlayabilmesini de, ortada, bütün unsurlarıyla gerçekleşmiş, zarar doğuran bir fiilin bulunması koşuluna bağladığı sonucuna varılır.

Söylenenler biraz daha açılırsa: Hukuka aykırı ve ancak henüz herhangi bir zarar doğurmamış bir fiilin işlenmiş olması, tek başına yasal 10 yıllık zamanaşımı süresinin başlayabilmesi için yeterli değildir. Zira, yukarıda değinildiği üzere, bir fiilin haksız fiil olarak nitelendirilebilmesi için, diğer koşullar yanında, onun bir zarara neden olması da zorunludur. Kendisinden kaynaklanan bir zarar bulunmadıkça, bir fiilin hukuka aykırılığında söz edilebilirse de, henüz bir haksız fiil olarak kabulü mümkün değildir. Böyle durumlarda, zarar doğuncaya kadar, ortada sadece hukuka aykırı bir fiil bulunur; dolayısıyla, bu aşamada, haksız fiilin unsurlarından sadece hukuka aykırılık ve -koşulları varsa- kusur unsurları gerçekleşmiş olur. O fiilin, hukuka aykırı bir fiil olmaktan çıkıp, haksız fiil niteliğine dönüşebilmesi ise, ancak diğer iki unsurun; bir zararın doğması ve zarar ile fiil arasında nedensellik bağının bulunması unsurlarının birlikte gerçekleşmesiyle mümkündür. Kısaca, hukuka aykırı bir fiil, bütün bu koşulların birlikte gerçekleştiği andan itibaren haksız fiil niteliğine bürünür; o potansiyeli taşıdığı halde henüz nedensellik bağını da içeren bir zararı doğurmamış olan hukuka aykırı nitelikteki bir fiil, zararın doğacağı ana kadar haksız fiil olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla, haksız fiil, zorunlu olarak, bir zarar doğurduğu anda bütün unsurlarıyla tamam olur ve ancak o tarihte işlenmiş sayılabilir.

Başka bir anlatımla binanın yapımı, yönetmeliğe aykırı olmasına karşın, o tarihte zarar doğmadığından davacının anılan tarihte bir talep hakkı da olamayacaktır. Bir hakkın, bu bağlamda ödence isteminin doğmadığı bir tarihte, zamanaşımının başlatılması hakkın istenmesini ve elde edilmesini güçleştirir, hatta olanaksız kılar. Binanın yapım tarihinde, davalının hukuka aykırı eylemi gerçekleşmiştir. Ancak ortada henüz bir zarar bulunmamaktadır. Yukarıda değinildiği gibi, her hukuka aykırı eylem, zararın oluşmasına neden olmayabilir. Binanın yapımı sırasında oluşan hukuka aykırılık eylemi, depremin oluşumu sonucunda zararı doğurmuştur.

Özetlemek gerekirse: 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 60. maddesi, gerek bir ve gerekse 10 yıllık sürelerin başlayabilmesini, bir zarara neden olmuş, dolayısıyla haksız fiil olarak varlık kazanmış bir fiilin varlığına bağlamaktadır. Dolayısıyla, neden olduğu zarar henüz gerçekleşmemiş bir fiilin salt işlenmiş olması, anılan sürelerin başlaması için yeterli değildir.

Öte yandan, zamanaşımı başlangıcına ilişkin genel hüküm niteliğindeki Borçlar Kanunu'nun 128. maddesine göre de, zamanaşımı alacağın muaccel olduğu tarihte başlar. Buradaki "muacceliyet" kavramının, alacaklı tarafından talep ve dava edilebilir hale gelmiş olma anlamını taşıdığına, dolayısıyla, öncelikle doğmuş bir alacağın varlığını (haksız fiil açısından bakıldığında, tazminat alacağına neden olan zararın gerçekleşmiş olmasını) gerektirdiğinde; yine "alacak" kavramının, haksız fiile dayalı tazminat alacağını da kapsayan bir genişlik taşıdığına kuşku ve duraksamaya yer yoktur. Kısaca, tazminat alacağına ilişkin zamanaşımı süresi de, diğer alacaklar gibi, onun alacaklısınca talep ve dava edilebilir hale geldiği anda başlayacaktır.

Bütün bu açıklamalar, 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 60. maddesindeki 10 yıllık sürenin, her halükarda, zararın meydana geldiği; haksız fiilin bütün unsurlarıyla gerçekleşip hukuken bu niteliğe büründüğü tarihten itibaren işlemeye başlayacağını ortaya koymaktadır. Öğretideki farklı görüşler Hukuk Genel Kurulundaki görüşme sırasında dile getirilip değerlendirilmiş, ancak, açıklanan gerekçe karşısında çoğunluk tarafından benimsenmemiştir.

Somut olay bu hukuksal çerçevede değerlendirildiğinde: Davacıya ait mesken her ne kadar Yapı Kullanma İzin Kağıdına göre 06.11.1975 tarihinde tamamlanıp teslim edilmiş ve o tarih itibarıyla hukukten binanın davalılar ile ilişkisi kesilmiş ise de, davalıların haksız fiili, onun sonucunda oluştuğu ileri sürülen zararın meydana geldiği (zararın oluşmasına neden olan olgu olarak depremin oluştuğu) 17.8.1999 tarihinde gerçekleşmiş sayılmalıdır. Dolayısıyla, 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 60. maddesindeki bir ve 10 yıllık zamanaşımı sürelerinin başlangıcına bu tarih esas alınmalıdır.

Görölmekte olan dava, 28.10.1999 günü, yani, zararın varlığının ve zarar verenin kim olduğunun davacı tarafından öğrenildiği deprem tarihinin üzerinden bir yıllık süre geçmeden açılmıştır. Dolayısıyla, zamanaşımı gerçekleşmemiştir.

Yargıtay'ın bu konudaki uygulaması, deprem nedeniyle oluşan zararların tazminine ilişkin davalarda, zararın öğrenildiği tarihin, dolayısıyla, evleviyetle o zararın ortaya çıktığı deprem tarihinin zamanaşımı sürelerine başlangıç olarak alınması gerektiği yönündedir (HGK 04.06.2003 gün ve 2003/4-400-393 sayılı kararı) .

Diğer yandan, Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, 17 Ağustos 1999 tarihli depreme ilişkin bir ceza davasında, TCK. nun 383/2. maddesinde düzenlenen suçun, binanın tamamlandığı (Yapı kullanma izin belgesinin alındığı) tarihte değil, binanın deprem sonucunda yıkıldığı anda işlenmiş sayılması gerektiğine oybirliği ile karar vermiştir. (YCGK 4.3.2003 gün, 2002/9-314 Esas, 2003/15 Karar sayılı kararı). Davalıya atfedilen haksız fiilin, aynı zamanda cezayı da gerektiren bir fiil niteliği taşıdığı, dolayısıyla, söz konusu YCGK kararının, eldeki davaya konu haksız fiil yönünden de geçerli bir saptamayı içerdiği kuşkusuzdur.

Belirtilmelidir ki, hem haksız fiil olarak tazminat borcunu, hem de suç oluşturması nedeniyle cezayı gerektiren bir fiilin, medeni hukuk ve ceza hukuku açısından farklı tarihlerde işlenmiş (tamamlanmış) sayılmasını haklı gösterebilecek herhangi bir hukuksal gerekçe mevcut olamaz. Yine, 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 60/2. maddesindeki uzamış zamanaşımı kuralını öngören hükmün, ceza zamanaşımı gerçekleşmiş olmadıkça, hukuk davasının zamanaşımına uğramasını önleme amacını güttüğü de, 1. ve 2. fıkraların sıralanış biçiminden açıkça anlaşılmaktadır. O halde, aynı zamanda suç da oluşturan, eldeki davaya konu haksız fiile ilişkin ceza zamanaşımı gerçekleşmedikçe, ona dayalı tazminat isteminin zamanaşımına uğraması da hukukten mümkün olmayacaktır. Bu yönüyle de, somut olayda dava zamanaşımının gerçekleşmemiş olduğunun kabulü zorunludur.

Son olarak, zamanaşımı süresinin zararın gerçekleştiği tarihten itibaren başlatılmasının; örneğin, 100 yıl önce yapılmış bir binanın depremde yıkılması halinde, onu inşa eden kişinin torununun torunlarının dahi sorumlu tutulması sonucuna yol açacağı şeklindeki yorum ve endişelere cevap olarak şu açıklamanın yapılması gerekmiştir: Yukarıda ayrıntılı olarak değinildiği üzere, haksız fiil kavramı, zorunlu olarak, doğan zarar ile hukuka aykırı fiil arasında nedensellik bağı bulunmasını gerektirir. Somut olayda Yerel mahkeme, davanın zamanaşımı yönünden reddi gerektiği kanısına vardığı için, işin esasına ilişkin yeterli inceleme ve araştırma yapmamış; dolayısıyla, haksız fiilin unsurlarına ilişkin olarak yukarıdaki açıklamalarda değinilen yönleri değerlendirmemiştir. Bu hususlar işin esası ile ilgili bulunduğu ve mahkemece işin esasına girilmediğinden Hukuk Genel Kurulu'ndaki görüşmeler sırasında da işin esası incelenmemiştir.

Hal böyle olunca, mahkemece yapılacak iş, davanın zamanaşımı süresi içerisinde açılmış olduğu benimsemek suretiyle, işin esasına girilerek, tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde hukuken geçerli tüm delilleri sorulup toplanarak, ortaya çıkacak uygun hukuksal sonuç çerçevesinde bir karar verilmesinden ibarettir.

Yerel mahkemece aynı yönlere işaret eden Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.

Sonuç: Davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile, direnme kararının yukarıda ve Özel Daire bozma kararında gösterilen nedenlerden dolayı 1086 sayılı (mülga) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 429. maddesi gereğince **BOZULMASINA**, istek halinde temyiz peşin harcının geri verilmesine, 22.10.2003 gününde oyçokluğu ile karar verildi.